

Els ODS i l'agenda 2030

1. Introducció

Els objectius de desenvolupament del mil·lenni (d'ara endavant, ODM) formulats en la Declaració del Mil·lenni de l'any 2000, són considerats com l'antecedent cosmopolita per a la governança global al desenvolupament. És per això que són els que, a partir de 2012, van marcar el rumb per al procés de debat i formació dels consensos per als objectius de desenvolupament sostenible (ODS), arreplegats en l'Agenda 2030 (Sanahuja, 2014) full de ruta cap a un plantejament mundial per a l'any 2030, que va entrar en vigor al gener de 2016.

Mitjançant la Resolució *Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al desenvolupament sostenible*, aprovada el 25 de setembre de 2015 per l'Assemblea General de Nacions Unides, es tractava de superar les limitacions detectades en els ODM, així com en els patrons de desenvolupament centrats en el punt de vista occidental. D'aquesta manera, per primera vegada, els nous objectius globals, els ODS, són extensibles i d'aplicació a tots els estats i a diferents regions internacionals. Aquest avanç en la universalització d'uns objectius globals per a tot el planeta s'ha fet compatible amb el paradigma imperant de salvaguarda de la sobirania nacional i independència dels estats pel que fa a les relacions internacionals, assumint amb això que els ODS formen part de l'anomenat *soft law* o dret programàtic.

L'Agenda 2030 és un instrument que formalment no està dotat de la força d'un tractat, ja que és un mandat amb baixa capacitat imperativa per als estats. No obstant això, aporta un elevat pes retòric en termes d'autoritat i impuls polític internacional que ha derivat en un procés en cascada pel qual aquests propòsits internacionals són localitzats per part dels estats en els seus diferents nivells de govern i administració (central, autonòmic i local). Tot això, sense ignorar la rellevància que adquireixen organitzacions internacionals i, especialment, aquelles de naturalesa supranacional que, com la Unió Europea (UE) contribueixen, mitjançant protocols i instruments polítics legals i institucionals de divers grau vinculant, a prestar la deguda assistència en els processos que faciliten la realització real i efectiva dels propòsits que són inicialment formulats en l'arena internacional.

En el cas espanyol, la consolidació de l'estat autonòmic al llarg de les últimes quatre dècades ha apuntalat un nivell de govern i administració amb una rellevància significativa en la

governança multinivell. Aquesta circumstància s'ha posat de manifest amb motiu de la corresponsabilitat i la coordinació del nivell estatal i autonòmic en la gestió de la crisi sanitària internacional COVID-19, estenent-se sota la denominació de cogovernança *autonòmica*. En aquest sentit, el gradual desenvolupament i el finançament de les relacions intergovernamentals per a la gestió d'aquelles polítiques públiques vinculades a un repartiment de competències entre el Govern d'Espanya i els de les comunitats autònomes (d'ara endavant, CA) ha consolidat un entramat institucional que ha sigut capturat apropiadament com un objecte d'estudi de rellevància tant per al dret constitucional com per a la ciència política i de l'administració.

Els ODS han incorporat a l'agenda de les administracions públiques, en els seus diferents nivells de govern, un conjunt de prioritats que, donada la seua naturalesa integral i holística, requereixen un adequat disseny i arquitectura institucional per a aconseguir la seua efectivitat. Aquestes estructures institucionals tenen com a finalitat, substancialment, la materialització de mecanismes de coordinació horitzontal, però també, de manera especial pretenen impulsar relacions estables de col·laboració amb la societat civil en el model de governança.

De la mateixa manera, els estudis desenvolupats sota el paraigua del paradigma neo-institucionalista, i especialment els de caràcter *neoweberia*, reivindiquen i valoren l'impacte de l'arquitectura i la capacitat institucional com a característiques pròpies d'un estat de dret i democràtic efectiu, però també com a dimensions per a tenir en compte en les reformes dirigides a l'enfortiment de les institucions (Olsen, 2009). Les institucions polítiques “influeixen en el procés polític i en l'estabilització democràtica de les societats, afavorint el capital social i la inclusió i el desenvolupament de les capacitats de les organitzacions existents en la societat i dels ciutadans en la seua contribució al bé comú” (Arenilla, 2019).

Aquest capítol té com a objectiu analitzar, de manera descriptiva i mitjançant una anàlisi exploratòria, l'arquitectura institucional adoptada per les CA per a l'impuls dels ODS en el marc dels seus àmbits administratius i competencials. L'estudi, de caràcter sincrònic, parteix del disseny organitzatiu que els governs autonòmics han adoptat després de les diferents convocatòries electorals efectuades entorn de l'any 2019.

De manera sectorial i amb un requisit d'integració i coordinació horitzontal, l'assoliment dels ODS demanda un disseny institucional específic i adequat en el pla governamental (executiu) i, en unes certes ocasions també, en l'àmbit de les institucions parlamentàries (legislatiu-representatiu). A causa de l'impuls mediàtic de l'Agenda 2030 i el seu impacte sobre les administracions públiques de diferent nivell, resulta oportú analitzar en quina mesura s'estan

plasman les atribucions competencials assumides o activades per a l'assoliment de l'Agenda 2030 en els organigrames autonòmics.

L'enfortiment de les institucions públiques a partir de determinats arranjaments institucionals no sols afavoreix la consecució efectiva dels diferents ODS prioritzats en cada territori, sinó que constitueix, en si mateix, un propòsit específic: el setzè (ODS 16) (Mesa, 2017). Les reformes institucionals dirigides a afavorir l'assoliment dels ODS en conjunt requereixen, per tant, un ambient o ecologia institucional que afavorisca la seua consecució, concedint certitud i garantia de compliment a les estratègies específiques que, per la seua naturalesa, requereixen els ODS. La innovació institucional, en aquest sentit, no constitueix solament un objectiu en si mateix, sinó que té la particularitat de generar les possibilitats i l'entorn per a aconseguir la resta dels objectius a través de polítiques públiques, instruments de governança o foment de les xarxes oportunes.

Per a dur a terme l'estudi presentat, es realitza una concreció conceptual de les dimensions que, segons s'ha considerat apropiat, permetrien observar, de manera empírica, l'arquitectura institucional de les CA en relació amb els requisits dels ODS, amb especial atenció als organigrames adoptats pels governs autonòmics respecte a les metes incorporades per l'Agenda 2030. En primer lloc, es presenten algunes notes conceptuais i teòriques sobre els processos de localització de discursos i prioritats polítiques i institucionals als nivells intraestatals de govern i administració procedents de l'àmbit internacional, com és el cas dels ODS i la seua territorialització per part de les CA. A continuació, el capítol presenta els resultats obtinguts després de l'anàlisi de nou dimensions dissenyades *ad hoc* per a mesurar l'arquitectura institucional de les CA en relació amb els ODS i l'Agenda 2030. Finalment, el capítol ofereix un conjunt de reflexions que, a la llum dels resultats obtinguts, servisquen d'utilitat per a la formulació futura d'hipòtesis de treball sobre una àrea d'estudi amb un notable potencial de desenvolupament per a la ciència de l'administració i els estudis sobre gestió pública en matèries de desenvolupament sostenible, coordinació multinivell i disseny institucional de les administracions territorials.

1. Localització i territorialització dels ODS: la importància de les administracions públiques

La formulació internacional dels ODS i la seua translació a l'agenda dels estats antecedeix, com s'ha anunciat més amunt, l'adopció de reformes institucionals que impacten en l'organigrama dels governs, sent observables i aïllades com a objecte d'estudi per a la ciència política i la ciència de l'administració o gestió pública. Aquestes estructures institucionals (de govern i administratives) acullen els recursos humans, logístics, jurídics i econòmics i pressupostaris que precisen les polítiques públiques (sectorials i transversals) destinades, en el cas que ens ocupa, a l'execució de l'Agenda 2030. El caràcter descentralitzat de l'estructura territorial de l'Estat espanyol imposa un esforç d'anàlisi específica per a valorar convenientment l'impacte que a escala institucional té l'organització multinivell. Aquesta anàlisi cal centrar-la especialment en les CA, encara que sense oblidar el reconeixement que l'Agenda 2030 fa, a diferència de com va succeir amb els ODM, a les entitats locals i municipis.

A pesar que gran part de les CA i uns certs ajuntaments (especialment aquells de major grandària o pes polític i institucional) han expressat el seu compromís amb l'Agenda 2030 (FEMP, 2021), resulta necessari avançar en la incorporació dels ODS i les seues metes en unes certes estratègies de planificació estratègica i coordinació institucional i administrativa, tant *ad intra* com respecte a altres administracions públiques o actors de la societat civil.

D'altra banda, el caràcter transversal de les polítiques públiques requerides per a l'assoliment integral dels ODS suposa dissenyar i aprovar institucions de coordinació horitzontal en el si dels seus governs i les administracions autonòmiques. A això cal afegir les relacions que entaulen entre si el poder legislatiu (parlaments autonòmics) i el poder executiu (consells de govern autonòmics), però també les de tot un conjunt d'organismes comissionats, agències i altres entitats instrumentals que desenvolupen funcions d'assessorament o control en els processos d'adopció de decisions (defensors del poble, òrgans de control extern, alts comissionats, entre altres).

Les CA compten amb l'atribució competencial, tant d'execució com de desenvolupament (en règim exclusiu o concurrent amb l'Estat), en matèries mediambientals o de política social, la qual cosa les defineix com un nòdul institucional central en la complexa xarxa d'actors sobre la qual se sustenta l'Agenda 2030. A causa de la recent implementació de les estratègies autonòmiques en matèria de sostenibilitat i ODS (especialment a partir de l'any 2019 amb la

configuració dels nous governs autonòmics), i a conseqüència d'una falta de mecanismes institucionalitzats d'avaluació, no es compta amb resultats comparatius i concloents sobre la tendència que està mostrant l'abast de les metes per part de les diferents CA. L'estudi dut a terme per l'Observatori de la Sostenibilitat l'any 2019 ofereix un escenari d'heterogeneïtat, disparitat i desequilibri entre les diferents CA (Observatori de la Sostenibilitat, 2019).

Amb el propòsit de realitzar un diagnòstic de les diferents estratègies de disseny institucional amb les quals s'ha localitzat l'Agenda 2030 en les CA, el present capítol duu a terme una anàlisi descriptiva, exploratòria, multidimensional i sincrònica (en el període 2018-2020) de l'arquitectura institucional adoptada per a la gestió i administració dels ODS en l'àmbit competencial propi de les CA. L'estudi fa una proposta de concreció conceptual mitjançant la definició d'un conjunt de dimensions que permeten, de manera exploratòria, descriure el disseny institucional de les CA segons s'enumera a continuació:

- La ubicació dels ODS en l'organigrama governamental i administratiu de les CA;
- El lideratge i el compromís plasmat en les declaracions d'intencions autonòmiques;
- La visibilitat concedida a la política pública de desenvolupament de l'Agenda 2030 mitjançant recursos digitals i portals electrònics;
- El pressupost aprovat i autoritzat per a la implementació sectorial o transversal de les polítiques de desenvolupament sostenible;
- L'establiment i institucionalització de relacions intergovernamentals entre diferents administracions per a incrementar l'efectivitat en el compliment dels ODS, tot coordinant recursos segons la distribució de competències entre administracions públiques;
- La incorporació de l'Agenda 2030 en els plans autonòmics de formació o l'organització de cursos, seminaris, jornades i altres esdeveniments divulgatius o formatius en col·laboració amb universitats o centres de formació i investigació;
- La convocatòria de processos de participació ciutadana, bé per a formular i *territorialitzar* els ODS, o bé per a dissenyar i implementar polítiques públiques; i,

Finalment, la presència de protocols o instruments d'avaluació (pròpia, externa i independent o realitzada per altres administracions públiques) per al seguiment de les polítiques públiques per a l'Agenda 2030.

El govern de coalició (PSOE-Unides Podem) configurat després de les eleccions de 10 de novembre de 2019 va incorporar l'Agenda 2030 en la seua arquitectura governamental a través

de la Vicepresidència Segona i la Secretaria d'Estat per a l'Agenda 2030¹. Aquest disseny governamental adscrit a una de les vicepresidències del Govern d'Espanya i, per tant, gaudint d'una especial rellevància en la prioritització de la legislatura, “cerca respondre a la necessitat de reforçar els mecanismes institucionals de cooperació que la consecució de l'Agenda 2030 demanda” (Informe de Progrés, 2020). En el mateix document es posa de manifest que l'assoliment dels ODS requereix una “col·laboració àmplia que involucre els diferents nivells de govern” i incorpora un apartat dedicat al “compromís i contribució de les CA i EL” (Informe de Progrés, 2020). En última instància, “l'establiment d'una estructura de governança per a la implementació dels ODS va ser una de les primeres accions dutes a terme per tots els països” (Parra, 2020).

L'estudi i anàlisi del disseny institucional adoptat per les administracions públiques per a l'assoliment dels ODS presenta la particularitat de la doble dimensió que adquireix el ODS 16 (pau, justícia i institucions sòlides). Aquest objectiu no sols constitueix un propòsit, sinó que la seua realització afavoreix, a més, l'efectivitat amb la qual la resta dels objectius siga capaç de desplegar-se satisfactòriament, generant condicions, estructures i capacitats susceptibles de desenvolupament (Mesa, 2017). D'acord amb Parra, l'òptima implementació dels ODS “perquè siga eficient i efectiva requeriria capacitats organitzatives i administracions sòlides” (Parra, 2020). Els ODS estan cridats a ocupar un paper central en les perspectives de futur a les quals s'enfronten les administracions públiques, especialment quant a l'establiment d’“objectius de gestió que han d'enllaçar-se amb els objectius polítics i de govern, per al que resultarà de gran utilitat alinear-se amb l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible” (Arenilla, 2018). Seguint Gómez-Gil (2018), alguns elements crítics que vindrien a afavorir la implementació dels ODS serien el coneixement i la informació tècnica; generar coneixement científic sobre aquesta qüestió; resoldre la manca de dades; i, per al que a l'efecte d'aquest capítol es refereix, resulten també essencials l'obtenció de compromisos per part de les institucions governamentals, així com una “delimitació precisa de responsabilitats i compromisos econòmics, polítics i tècnics entorn d'aquests” (Parra, 2020).

En última instància, aquest capítol pretén aportar algunes notes d'utilitat a l'agenda d'investigació destinada a identificar quins són els factors que garantirien l'òptim compliment

¹ Reial decret 452/2020, de 10 de març, pel qual es desplega l'estructura orgànica bàsica del Ministeri de Drets Socials i Agenda 2030, i es modifica el Reial decret 139/2020, de 28 de gener, pel qual s'estableix l'estructura orgànica bàsica dels departaments ministerials.

dels ODS, afavorint, a través dels resultats exploratoris obtinguts, la generació futura d'hipòtesi de treball.

2. Disseny institucional de les comunitats autònomes per a l'agenda 2030

La capacitat institucional de les administracions públiques per a dur a terme, de manera efectiva, els objectius col·lectius socialment desitjables definits i prioritzats pels poders públics depèn d'una pluralitat de variables, d'entre les quals caldria aïllar el disseny competencial, orgànic, funcional i de mobilització de recursos realitzat per les institucions, en aquest cas, de l'àmbit autonòmic. S'enumeren, a continuació, els resultats de l'anàlisi duta a terme en diferents dimensions del disseny institucional com ara els organigrames, el lideratge i el compromís polític, el paper de les institucions parlamentàries, la visibilitat concedida a l'Agenda 2030 en els canals de difusió i comunicació institucional, el pressupost destinat a matèries de sostenibilitat vinculada als ODS, les relacions intergovernamentals establides amb altres administracions públiques, les accions i planificacions de formació i divulgació destinades a empleats i càrrecs públics, les estratègies de participació ciutadana, tant en el disseny com en la implementació de polítiques públiques de sostenibilitat i, finalment, els models d'avaluació i el disseny d'indicadors i accions efectives de diagnòstic periòdic sobre el compliment de l'Agenda 2030 en el marc competencial autonòmic.

2.1. Organigrama: arquitectura institucional

El treball analitza la ubicació dels ODS en l'organigrama governamental i administratiu de les CA. Per a això, s'ha examinat el màxim rang d'adscripció institucional atribuït als ODS, tant en els nivells superiors de la corresponent administració autonòmica (presidència, conselleria) com, si és el cas, en els nivells directius (direccions generals). De la mateixa manera, s'han explorat aquelles altres solucions institucionals com ara els alts comissionats, els consells assessors o les comissions interdepartamentals. Es considera, a més, l'eventual aparició de la denominació explícita, de manera principal o secundària, en la designació atribuïda a tals estructures institucionals. També s'hi avalua si, al marge d'aquesta presència retòrica, les CA han enumerat, en cada distribució competencial, aquelles facultats que tenen a veure amb l'impuls o la coordinació dels ODS per al conjunt de l'administració autonòmica.

En la majoria dels casos, l'adscripció de les competències vinculades a la implementació de l'Agenda 2030 es realitza en favor d'aquelles conselleries responsables de les àrees de sostenibilitat mediambiental, desenvolupament sostenible o cooperació (Andalusia, Canàries, Castella-la Manxa, Comunitat Valenciana, Múrcia, La Rioja), mitjançant l'aprovació, generalment, d'una direcció general sobre aquesta àrea. La transversalitat i, per tant, la implicació plural de diverses conselleries està especialment formulada en el cas de les illes Balears, encara que sense una referència explícita als ODS en la seua denominació. En altres casos, com el d'Astúries, l'Agenda 2030 està reconeguda expressament i de manera explícita en la distribució competencial que es realitza a una direcció general adscrita a la Conselleria de Presidència. La vinculació a la presidència es dona també en el cas basc, aprovant-se la Secretaria General de Transició Social i Agenda 2030 directament dependent de la Lehendakaritza.

Altres CA han optat per la creació d'un organisme exprés, com el cas aragonès. A l'Aragó es va aprovar el Comissionat per a l'Agenda 2030 adscrit a Presidència o un consell d'alt nivell, com succeeix en el cas de Cantàbria a través del Consell Càntabre d'Alt Nivell de Desenvolupament Sostenible de la Comunitat Autònoma de Cantàbria i el Comitè Tècnic de Gestió dels ODS, tots dos adscrits a la Presidència del Govern càntabre. A Catalunya es va aprovar el Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible (CADS) com a òrgan d'assessorament estratègic del Govern de la Generalitat de Catalunya en l'àrea de sostenibilitat. La Comunitat Valenciana, a més de disposar d'una direcció general de cooperació internacional al desenvolupament en el marc de la Conselleria de Participació, Transparència, Cooperació i Qualitat Democràtica, compta amb l'Alt Consell Consultiu per al Desenvolupament de l'Agenda 2030 adscrit a Presidència. També cal destacar l'aprovació de comissions interdepartamentals per al seguiment de l'Agenda 2030 (Galícia, Navarra) i de consells assessors (Madrid). Finalment, altres CA atribueixen la responsabilitat del desenvolupament pressupostari i institucional dels ODS a la Comissió de Secretaris Generals (Castella i Lleó).

En la majoria de les ocasions, l'arquitectura institucional formulada es realitza a partir del mandat derivat d'una firma o acord d'adhesió als objectius i l'estratègia general de l'Agenda 2030. Per això, algunes CA compten amb un pla d'acció, full de ruta, estratègia o agenda autonòmica per al desenvolupament dels ODS en l'àmbit autonòmic (Andalusia, Balears, Cantàbria, Catalunya, Múrcia, País Basc). Altres CA disposen d'un esborrany en procés (Canàries). I en la resta dels casos s'estan desenvolupant processos de treball tècnic, en alguns

d'aquests amb foment de la participació ciutadana i de la societat civil per a disposar d'un document o calendari de treball que done com a resultat l'efectivitat de l'adhesió autonòmica a l'Agenda 2030.

S'hi observa, d'acord amb els resultats obtinguts, una heterogeneïtat i diversitat de solucions institucionals que donen compte d'una pluralitat de ritmes en el grau de compliment de l'Agenda 2030 en el marc de les competències autonòmiques. Malgrat les relacions de coordinació entre el nivell autonòmic de govern i el Govern d'Espanya, els escenaris polítics i institucionals resultants de les eleccions autonòmiques de 2019 ofereixen una varietat de mesures i respostes davant l'oportunitat o idoneïtat d'incorporar en els programes de legislatura, les metes i objectius concrets formulats en l'Agenda 2030.

1.1.Lideratge i compromís

El compromís polític explicita el suport dels governs i les administracions públiques a l'Agenda 2030, sent el seu estudi imprescindible per a avaluar l'alineament institucional i el disseny i la implementació de les polítiques públiques requerides per a materialitzar i donar efectivitat als ODS. En aquest sentit, s'ha tractat de comprovar l'adhesió de les CA a l'Agenda 2030, bé mitjançant acords del més alt nivell a través del Consell de Govern, o bé per mitjà d'altres nivells de govern (conselleries) o instruments declaratius.

La majoria dels governs autonòmics ofereixen documents en els quals es reflecteix la localització dels ODS en l'agenda autonòmica del poder executiu. En tals casos, es compta amb estratègies autonòmiques o resolucions d'adhesió, mentre que en uns altres, l'Agenda 2030 queda incorporada en documents de planificació en forma de plans directors, plans estratègics, plans d'acció i declaracions institucionals. I en alguns altres, l'avaluació dels ODS es vincula al seguiment de l'acord de govern o de legislatura.

Les CA d'Andalusia, Cantàbria, Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Catalunya, Comunitat Valenciana, Galícia, Múrcia i País Basca han aprovat, a partir de declaracions parlamentàries o governamentals, documents estratègics, plans d'acció o plans directors específics per al seguiment i compliment de l'Agenda 2030. En algunes d'aquestes ressalta la creació de consells assessors de desenvolupaments sostenible (Catalunya), comissions de coordinació i

interdepartamental per a avaluar les implicacions i propostes per a la implantació de l'agenda (Galícia i Navarra) i fins i tot la coordinació multinivell de l'agenda liderant i involucrant unes altres institucions com les diputacions provincials i ajuntaments (País Basc i Comunitat Valenciana). D'altra banda, encara que l'Aragó i Canàries desenvolupen la seua pròpia estratègia de desenvolupament sostenible, aquesta no està directament vinculada amb els ODS de l'Agenda 2030 centrant-se en aspectes sobre desigualtat i promoció sostenible del propi territori.

Una altra perspectiva és la que es presenta a Madrid i a La Rioja. En la primera, es fa menció de l'Agenda 2030 en els Compromisos de Govern 2019 – 2023. En particular, el compromís 110 recull la declaració següent: “Integrarem la consecució dels objectius de desenvolupament sostenible (ODS) com a eix vertebrador de les polítiques regionals”. Per part seua, el Consell de Govern pel desenvolupament sostenible de La Rioja, en una declaració institucional “manifesta el compromís dels consellers i conselleres per alinear les nostres polítiques pressupostàries als ODS, per fer una prioritització d'aquestes accions amb els objectius, un seguiment d'aquests i una avaluació de metes transparents”. No obstant això, no consta cap pla estratègic en cap d'aquestes comunitats uniprovincials.

Finalment, no s'ha trobat cap document d'adhesió a l'Agenda 2030 a Astúries, Balears i Extremadura.

En definitiva, en congruència amb l'anterior dimensió, el lideratge i compromís autonòmic amb l'Agenda 2030 es presenta bastant dispar. Si bé, majoritàriament s'opta per adscriure-s'hi i establir una estratègia, pla director o pla d'acció específic. No obstant això, són poques les CA que estableixen criteris clars o mecanismes per a avaluar el seguiment del que s'ha assolit, dels reptes pendents, així com del seu mesurament, com es veurà a continuació.

1.2. Parlament

Malgrat les tendències presidencialistes i de protagonisme governamental presents també en els sistemes polítics autonòmics, els parlaments continuen jugant un paper central en les pautes de lideratge, prioritització i generació de discursos polítics en el rendiment institucional i l'exercici de les competències adscrites a les diferents CA. L'exercici de les funcions

legislatives i de control dutes a terme pels partits polítics a través dels seus grups parlamentaris i de manera específica en les comissions parlamentàries, contribueixen als processos d'adopció de decisions i a la incidència sobre les diferents fases del cicle de polítiques públiques. Els parlaments autonòmics disposen de mecanismes institucionals com ara les comissions parlamentàries (especialment les permanents legislatives), així com la possibilitat d'adoptar resolucions o declaracions institucionals d'adhesió i suport a l'Agenda 2030, visibilitzant el seu compromís a través dels corresponents portals electrònics (webs).

Encara que només tres parlaments (Canàries, Castella i Lleó i La Rioja) han aprovat resolucions d'adhesió a l'Agenda 2030, en general, tal com s'ha observat a través dels seus portals web, els parlaments autonòmics han exercit i exerceixen aquesta funció de seguiment i control governamental de la posada en pràctica de l'Agenda 2030 en el seu territori mitjançant les preguntes, interpel·lacions i peticions. No obstant això, aquesta funció pot anar més enllà, com en el cas de Navarra en el qual, per mitjà d'una resolució, el ple del Parlament va adoptar un acord per a la creació d'una comissió interdepartamental que avaluara la posada en pràctica de les polítiques, programes i actuacions que es desenvoluparan. Per part seua, Cantàbria té prevista una comissió parlamentària permanent relacionada amb els ODS en la seua Estratègia de Desenvolupament Humà i Sostenible (EDHS). En la resta de CA no s'ha trobat cap document de declaració institucional, així com tampoc cap presència de l'Agenda en el web de la cambra representativa ni tampoc comissió parlamentària amb denominació explícita relativa a l'Agenda 2030 (Andalusia, Aragó, Astúries, Castella-la Manxa, Catalunya, Comunitat Valenciana, Extremadura, Galícia, Madrid, Múrcia, i País Basc).

El paper dels parlaments autonòmics en la implantació de l'Agenda 2030 apareix molt diluït i, en general, a penes avança alguna cosa més que el que es desenvolupa en els tradicionals mecanismes de preguntes i peticions als integrants del poder executiu. Aquest fet podria explicar-se, a l'expectativa de nous avanços sobre aquest tema, tant per al protagonisme i lideratge que han assumit els governs autonòmics en el disseny de polítiques públiques sobre la implantació dels ODS, com per l'escàs interès o falta d'una percepció significativa sobre les seues implicacions en el marc competencial autonòmic.

1.3. Visibilitat

La comunicació institucional permet visibilitzar les intencions formulades i els resultats de gestió obtinguts per les administracions públiques. La presència dels acords adoptats per al foment i la implementació de l'Agenda 2030 en els portals web de les CA constitueix un element significatiu que permet avaluar el grau de compromís de la corresponent institució. Per això, s'entén oportú parar atenció a la presència dels ODS en el corresponent portal autonòmic (pàgina web principal del govern autonòmic) i comprovar si l'Agenda 2030 consta d'una pàgina web pròpia o si bé, per contra, se situa en altres portals prèviament dissenyats o destinats a altres polítiques públiques. Entre altres aspectes, caldria considerar la publicació, en tals portals, del corresponent document d'adhesió a l'Agenda 2030, així com informació sobre l'organigrama que, de manera específica, s'haja dissenyat per a acollir i donar compliment als ODS.

En contrast amb la tendència predominant en l'àmbit nacional resulta significativa la mancança de la imatge de l'Agenda 2030 o dels ODS en la totalitat dels portals de presentació autonòmics, excepte en el cas de Navarra, que el situa a la dreta del seu govern. Aquesta circumstància permet considerar que els governs autonòmics no segueixen una estratègia per a comunicar el seu compromís amb els ODS.

Pel que fa al segon nivell de visibilitat en els portals autonòmics, s'hi observen tres diferents escenaris:

1. Aquell en el qual les CA han constituït una web específica per a l'Agenda 2030, com els casos d'Aragó, Astúries, Cantàbria, Navarra i País Basc.
2. Aquelles CA que compten amb un web o un enllaç allotjat en alguna conselleria (habitualment cooperació, igualtat, participació o medi ambient) o en alguna secretaria autonòmica o direcció general, fent referència al terme “Agenda 2030” (Castella-la Manxa, Castella i Lleó, Catalunya, Comunitat Valenciana, Madrid Múrcia i La Rioja).
3. Els casos en els quals no es detecta presència en el portal autonòmic i a penes hi ha informació en l'organigrama específic sobre aquesta, com a Andalusia, Balears, Extremadura i Galícia.

Així mateix, resulten característics els casos d'Extremadura i Galícia, que sense comptar amb un web en el qual s'expliquen continguts o accions duts a terme, tenen habilitats enllaços als seus respectius portals estadístics per a identificar el grau de compliment dels indicadors que

té associat cadascun dels ODS, tal com fa l'Institut Nacional d'Estadística (INE) per al conjunt de l'Estat.

Es detecta, en suma, una escassa presència dels ODS en un primer nivell dels webs dels governs autonòmics, així com una notable dispersió de les estructures en els nivells dels portals pel que fa a la presentació de la informació, la quantitat, la qualitat i l'actualització d'aquesta, la seua organització o les accions dutes a terme, entre altres aspectes.

1.1.Pressupost

Els pressupostos constitueixen, com és sabut, l'expressió política i la materialització comptable de les intencions que els governs pretenen emprendre i materialitzar. En aquest sentit, avaluar el grau d'implicació que una administració pública –com en aquest cas l'autonòmica– té respecte de determinada política pública, aconsella parar atenció a la presència de tals propòsits polítics en el document de pressupostos. Per aquest motiu, ha optat per identificar la presència dels ODS amb caràcter específic i sectorial o transversal en la formulació d'objectius dels pressupostos o en la denominació i contingut d'algunes de les seues partides, triant, per a això, l'últim pressupost aprovat per cada comunitat autònoma (2019, 2020).

Considerant que, tal com estableix la mateixa Resolució de Nacions Unides per al Desenvolupament Sostenible, la multidimensionalitat dels ODS ha de contemplar-se en tota l'Agenda, situaríem en un primer nivell aquells pressupostos que assimilen el seu caràcter transversal, i que consideren el seu impacte en altres àrees pressupostàries o de govern i no sols a través de la quantificació dels ODS o de l'Agenda en abstracte (per exemple, en el seu pressupost de 2020 Catalunya declara que el 74% de programes pressupostaris de la Generalitat tenen definits compromisos i metes per a l'assoliment dels ODS). D'altra banda, caldria identificar els pressupostos amb una partida específica destinada a l'“Agenda 2030” (La Rioja). En altres casos, els pressupostos autonòmics, fins i tot reconeixent la transversalitat de l'Agenda 2030, la connecta amb altres partides pressupostàries com a Igualtat i Polítiques Socials (Andalusia), Desenvolupament Sostenible i Canvi Climàtic (Canàries), Agenda 2030 i Consum (Castella-la Manxa), Govern Obert i Cooperació (Múrcia) o Transició Social i Agenda 2030 (País Basc). És significatiu també que quasi la meitat de les CA no disposen d'una partida pressupostària específica i que ni tan sols fan menció dels seus objectius en l'estructura per programes. Si bé en un primer moment aquesta absència en els pressupostos pugua resultar

inquietant, una anàlisi posterior podria permetre la identificació de partides vinculades a les metes que cadascun dels ODS té associats. Per això, resultaria aconsellable una explicació detallada de les partides en connexió amb els ODS per part dels departaments responsables de l'àrea pressupostària o d'hisenda de cada comunitat autònoma, afavorint així en un futur, una avaluació més minuciosa sobre les intencions pressupostàries en matèria d'Agenda 2030.

1.2. Relacions intergovernamentals

L'Agenda 2030 apel·la a l'establiment d'aliances per al compliment efectiu dels ODS, no sols amb la societat civil, sinó amb tots aquells nivells de govern i administració que, pel seu abast competencial, puguen contribuir, activament i per mitjà de la coordinació, a les sinergies i el caràcter transversal dels ODS. El treball multinivell resulta imprescindible, per tant, a l'hora d'identificar els recursos inicialment previstos i mobilitzats per cada administració pública per a la realització dels ODS, maximitzant els resultats i evitant ineficiències pressupostàries o de gestió de personal i de procediments. S'ha optat, en aquest estudi, per incorporar l'existència de convenis subscrits per part de l'administració autonòmica amb:

- L'Estat,
- Altres CA,
- Altres institucions autonòmiques, com ara òrgans de control extern, consells econòmics i socials, defensors del poble i altres organismes de l'administració instrumental autonòmica.
- Entitats locals (municipis i diputacions), de manera individual o a través de les corresponents federacions autonòmiques de municipis i províncies; i,
- Universitats

En una primera instància, s'evidencia un significatiu grau de coordinació per part dels governs autonòmics amb el nivell nacional, fent menció del compromís adquirit per Espanya amb la seua adhesió a l'agenda internacional sobre el desenvolupament sostenible.

Pel que fa a les relacions horitzontals amb altres CA, a penes es detecten mecanismes institucionals de coordinació entre aquestes, excepte l'assistència a reunions multiregionals sobre ODS i Agenda 2030 convocades pel Govern d'Espanya.

Quant a les relacions *ad intra*, és freqüent que administracions autonòmiques formulen instruments i mecanismes de coordinació entre departaments o diferents instàncies administratives o de govern. Així mateix, també es creen mecanismes de coordinació amb altres institucions autonòmiques com el Consell Econòmic i Social a les Balears i fins i tot amb altres organismes que formen part de la seua administració instrumental com, per exemple, amb el Consell de Protecció de la Natura i l'Institut Català de les Dones (Catalunya) o amb l'Institut Madrileny de Recerca i desenvolupament Rural, Agrari i Alimentari (IMIDRA) i el Consell de la Dona (Madrid), entre altres.

A més, les CA tendeixen a establir acords o incloure en la seua perspectiva de l'Agenda 2030 associacions relacionades amb el tercer sector, cambres empresarials i de comerç o organitzacions d'economia social. Si bé, es considera oportú avançar en anàlisi que aprofundisquen a determinar si aquestes relacions ocupen únicament el nivell simbòlic o si, per contra, determinada una coordinació, unes actuacions conjuntes i uns objectius concrets en els denominats processos de coproducció i cocreació dels serveis públics que de manera transversal afecten tots els ODS.

D'altra banda, algunes CA com País Basc i la Comunitat Valenciana són líders en la promoció i coordinació d'accions encaminades al compliment de l'Agenda 2030 amb els governs locals. En el primer cas, s'ha constituït el Grup Operatiu de Treball Interinstitucional conformat pel Govern Basc, les Diputacions Forals d'Araba, Bizkaia i Guipúscoa i els Ajuntaments de Bilbao, Donostia-Sant Sebastià i Vitòria-Gasteiz. En el cas valencià, el Consell i les entitats locals es coordinen col·laborant en l'àmbit de l'execució de les seues actuacions de cooperació i consecució dels ODS a través del Consell Territorial Sectorial per a la Cooperació Internacional al Desenvolupament, en què participen una gran majoria d'ajuntaments.

Complementàriament, les CA mantenen una relació amb la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP) i amb les seues associacions autonòmiques per a la coordinació de posada en pràctica de l'Agenda 2030 en les entitats locals.

Per últim, destaca la coordinació dels governs autonòmics amb les universitats públiques, com a l'Aragó, Astúries, Castella-la Manxa, Castella i Lleó, Múrcia o la Comunitat Valenciana. Aquesta col·laboració no només es materialitza a través d'accions formatives o de divulgació dels continguts de l'Agenda 2030 sinó també a través de càtedres interinstitucionals, com la Càtedra Cooperació Observatori d'Impacte i de l'Oficina Verda de la Universitat de Saragossa, la Càtedra Concepción Arenal d'Agenda 2030 de la Universitat d'Oviedo i la Càtedra de

l'Agenda Urbana 2030 de la Junta de Castella i Lleó, l'Ajuntament de Sòria i la Universitat de Valladolid (Campus de Sòria). En el cas valencià, s'han constituït cinc càtedres universitàries per a fomentar el coneixement i l'aplicació dels ODS entre la comunitat universitària i en tots aquells grups d'interès i col·lectius del seu àmbit d'influència. Cada universitat se centra en una sèrie d'activitats (de formació, investigació i informació i documentació) sobre cadascun dels cinc eixos de l'Agenda, a saber: Persones (Universitat de València), Planeta (Universitat Politècnica de València), Prosperitat (Universitat Miguel Hernández), Pau (Universitat d'Alacant) i Aliances (Universitat Jaume I de Castelló).

1.1. Formació i divulgació

D'acord amb Arena “es constata una certa confusió entre les tasques d'informació i sensibilització, ja que, per exemple, no n'hi ha prou a crear webs per a aconseguir la sensibilització de la població” (Arenilla, 2018). Per això, la capacitat dels empleats públics en les matèries vinculades a l'Agenda 2030, com a actors centrals del procés polític i administratiu, constitueix un element crític per a avaluar l'èxit de les polítiques públiques de sostenibilitat i la realització dels ODS. S'analitza, en aquest sentit, la inclusió de l'Agenda 2030 en els plans autonòmics de formació dissenyats pels corresponents instituts o escoles autonòmiques d'Administració Pública. De la mateixa manera, s'hi incorpora l'anàlisi de l'existència d'altres accions de divulgació i formació que, de manera directa o en col·laboració amb institucions acadèmiques (universitats) i altres organitzacions de la societat civil (sindicats, associacions, fundacions), hagen donat com a resultat l'organització de jornades, trobades o cursos.

En general, els instituts autonòmics d'administració pública han incorporat l'Agenda 2030 en la formació del seu personal a través de cursos generalistes i transversals o sobre alguns dels ODS de manera monogràfica, com a Andalusia, l'Aragó, les Balears, Castella i Lleó, Comunitat Valenciana, Galícia, Navarra i País Basc.

A més, es divulguen els indicadors associats als ODS a través dels instituts autonòmics d'estadística a fi de donar a conèixer la situació i el grau de compliment de l'Agenda en les CA (Andalusia, Catalunya i Navarra). En aquest sentit, tant l'Institut Nacional d'Estadística (INE) com els instituts autonòmics avaluen cadascun dels 17 ODS classificant-los en diferents colors en funció del grau d'observança dels indicadors associats a cadascun dels ODS: verd (objectiu

complert), groc (amb alguns reptes pendents d'aconseguir), taronja (importants reptes pendents) i roig (cal afrontar grans reptes). Conèixer la situació de partida o els aspectes sòlids i frèvols és una qüestió de vital rellevància per al disseny, la formulació, la implantació i l'avaluació de les polítiques públiques associades a l'Agenda 2030 en els territoris autonòmics.

També són freqüents els cursos, MOOC (*Massive Open On Line Courses*), cursos d'estiu i hivern, seminaris, cicles de conferències, congressos i jornades impulsades des de l'àmbit autonòmic i en els quals participen universitats, grups d'interès o fundacions, entre altres entitats de la societat civil.

D'altra banda, també des de l'àmbit autonòmic s'han llançat publicacions com, per exemple, la revista *CLM sostenible* (de la Universitat de Castella-la Manxa), llibres (*Las Universidades y la implementación de la Agenda 2030. Aportaciones desde La Universidad de La Laguna*, 2021, a Canàries) o el monogràfic de la revista IDEES del Centre d'Estudis de Temes Contemporanis de la Generalitat de Catalunya sobre *L'Agenda 2030: transformem el món davant l'emergència planetària*. En general, i no sols des de l'àmbit universitari, són freqüents publicacions que, des de molt variades perspectives de divulgació, tracten de posar en pràctica o dur a terme un seguiment de l'Agenda 2030.

Per a finalitzar, i fins i tot sent conscients que restarien nombrosos aspectes pendents d'analitzar amb més profunditat, com ara els esforços realitzats en matèria educativa a través dels centres educatius públics de primària i IES, caldria concloure que, en aquest apartat de formació i comunicació, s'han fet significatius esforços en totes les CA.

Caldria afegir-hi, finalment, una ressenya relativa a les convocatòries de premis i subvencions amb càrrec a projectes, com ara els Premis Andalusia +Social, els Premis anuals de Drets Humans de La Rioja o el premi reconegut a la Cambra de Comerç i al Club de Qualitat per a difusió de l'Agenda 2030 a Astúries, entre altres. Alhora que les càtedres universitàries vinculades a l'Agenda 2030 organitzen seminaris i congressos anuals interuniversitaris (com per exemple a la Comunitat Valenciana amb la cinquena edició l'any 2021), també s'estableixen premis i ajudes, tant per a l'elaboració de treballs de recerca (treballs de fi de grau, treballs de fi de màster i tesis doctorals), com per a l'impuls de projectes en matèria de sostenibilitat sobre els ODS.

1.1.Participació ciutadana

L'efectivitat en el grau de compliment i implementació dels ODS requereix la implicació de la complexa, plural i diversa composició dels actors socials, econòmics, acadèmics i polítics de la societat civil. La participació ciutadana permet conjuminar l'heterogeneïtat de les visions i diferents formes en què es conceptualitza l'Agenda 2030, al marge dels propòsits i polítiques públiques formulades per les administracions públiques. L'estudi de la participació ciutadana no sols requereix parar atenció a la implicació de la ciutadania en la implementació dels ODS, sinó també en les fases de la seua formulació, prèviament a l'elaboració del corresponent document o estratègia en què aquests queden plasmats a escala autonòmica.

El valor instrumental de la participació ciutadana rau, fonamentalment, en el seu potencial per a assolir un major compromís i suport a les iniciatives governamentals, en aquest cas amb els ODS, millorant amb això les metes associades a aquests, així com afavorint els resultats de les polítiques públiques. Des de l'òptica del sistema institucional de participació ciutadana, cada persona es concep com un “agent actiu” en la formació de l'interès col·lectiu i com un “agent creador de valor” en la producció de resultats públics. Així, cada persona és portadora d'una sèrie de recursos propis (capacitats, experiències, competències, idees, temps, etc.) que oportunament integrats amb els recursos políticoadministratius (organitzatius, financers, humans, etc.) poden ser determinants per a solucionar les necessitats socials (Pastor, 2013) com, en aquest cas, ho són els ODS.

L'anàlisi de l'evidència empírica avala que la participació és un terme recurrent en els discursos emprats per les autoritats polítiques i administratives. Per això, existeix una creixent tendència governamental a promoure iniciatives que integren la veu de la seua ciutadania en els assumptes públics, especialment en les administracions locals i autonòmiques, ja que per la seua major proximitat a la població solen desenvolupar més fàcilment la participació ciutadana (Sánchez i Pastor, 2018). En conseqüència, les administracions públiques reconeixen dos mecanismes formals per a la seua implantació: els marcs reguladors i els òrgans estables per a la participació ciutadana. Els primers fan referència a la normativa per a ordenar i impulsar la participació de la ciutadania, mentre que els segons són les institucions i canals permanents per a canalitzar aquests processos deliberatius.

Pel que fa als processos participatius sobre la implantació i desenvolupament de l'Agenda 2030 en les CA, s'obri un panorama variat en la posada en pràctica a través de diferents organismes, agències o dependències polítiques o administratives que s'adeqüen a les següents línies d'actuació: la primera, la que promou la coordinació de la participació social, incloent-hi convenis institucionals amb la societat civil i el tercer sector. En aquest primer eix, es troben les accions empreses a Andalusia, l'Aragó, les Balears, les Canàries, Cantàbria, Castella i Lleó, Catalunya, Comunitat Valenciana i País Basc; el segon, el que es canalitza a través de portals webs específics per a la participació i la consulta; i, el tercer, el que es produeix sense comptar amb procediments o metodologies formals.

En la presentació de l'Estratègia Andalusia de Desenvolupament Sostenible 2030 s'inclou els òrgans de participació social i de coordinació de la conselleria impulsora i competent, com ara el Consell Andalus de Medi Ambient; el Comitè d'Accions per al Desenvolupament Sostenible; els Centres directius de la Junta d'Andalusia i ens adscrits; unitats / centres d'investigació i entitats més representatives de la societat civil (com FAMSI - Associació Fons Andalus de Municipis per a la Solidaritat Internacional). A l'Aragó, el Consell del Futur d'Aragó s'estableix com a consell de participació amb presència de la societat civil. A les Illes Balears es constitueix la Mesa per a l'Agenda Balear 2030. A Canàries es realitzen sessions de treball emparades en la línia d'Aliances amb la Xarxa Aragos, la Xarxa de Xarxes d'Economia Alternativa, la Coordinadora ONG de Desenvolupament de Canàries, Fiara Banca Ètica, Economia del Bé Comú, l'Associació d'Empreses Socials de Canàries, la Xarxa d'Innovació Social i la Càtedra Cajasieta d'Economia Social i Cooperativa de la Universitat de La Laguna. A Cantàbria, el Consell d'Alt Nivell té vocals de diferents sectors de la societat civil càntabra (article 8 del decret 7/2021, de 21 de gener, de creació d'òrgans d'assessorament). A Castella i Lleó se sistematitza a través de les aliances firmades amb la Coordinadora d'ONGD de Castella i Lleó, la Confederació d'Associacions de Veïns, Consumidors i Usuaris de Castella i Lleó, la Federació de la Dona Rural i la Xarxa Espanyola per al Desenvolupament Sostenible (REDS). A Catalunya, la participació ciutadana es canalitza a través de la comissió interdepartamental i una comissió tècnica integrada actualment pels tretze departaments de la Generalitat de Catalunya, rebent el suport dels consells assessors de desenvolupaments sostenible (CADS). A la Comunitat Valenciana s'han convocat fòrums específics participatius i formularis de participació ciutadana de manera digital per a l'elaboració del V Pla Director de la Cooperació Valenciana a través de grups focals. A més, es detecta la presència d'actors institucionals i de la societat civil en el Ple de l'Alt Consell Consultiu. En el País Basc el Programa Basc de

Prioritats de l'Agenda 2030 constitueix un pla d'actuació de la Secretaria General de Transició Social i Agenda 2030 amb caràcter de document obert durant dos mesos (abril i maig 2021) per a recopilar aportacions d'altres departaments, institucions i agents socials.

Pel que fa a la segona línia, i en algunes CA de manera complementària, s'han establert canals participatius i de consulta a través dels portals web a Astúries, Canàries, Castella-la Manxa, Comunitat Valenciana, Múrcia i País Basc. Finalment, no s'han identificat canals participatius a Extremadura, Galícia, Madrid, Navarra i La Rioja.

1.1.Avaluació i seguiment

L'avaluació i el control a les administracions públiques ha d'entendre's, no sols com un imperatiu ètic i polític, sinó també com un instrument de garantia i enfortiment de la democràcia i de la mateixa societat civil (Canales, 2012). La fase d'avaluació tracta de comparar els efectes previstos amb els reals i es refereix a coneixements relacionats amb els resultats o els impactes que s'hagen aconseguit. De manera inicial pot distingir-se l'avaluació formativa i l'additiva. L'avaluació formativa té com a objectiu millorar una determinada mesura de política pública proporcionant assessorament als actors que la implanten, així com a altres parts interessades. Aquest tipus d'avaluació és útil per a afavorir el seguiment i els processos de millora interns. D'altra banda, l'avaluació additiva, que es realitza al final de la implantació de les polítiques, valora si s'han aconseguit els objectius o els indicadors previstos i, en moltes ocasions, es du a terme a través d'una quantificació.

L'avaluació exercida pels mateixos òrgans institucionals autonòmics o per institucions independents externes a la corresponent administració pública permet obtenir un seguiment de les polítiques públiques formulades, així com disposar de mecanismes de control i informació útil per al disseny de futures polítiques públiques de sostenibilitat vinculades a l'Agenda 2030.

En termes generals, l'avaluació additiva s'ha incorporat de manera extensa per part de l'INE, ja que hi ha un mesurament del grau de consecució dels 17 ODS, les 169 metes i els 232 indicadors. Les publicacions anuals realitzades per l'INE desglossen les dades per CA.

D'altra banda, algunes de les CA han adaptat els seus sistemes estadístics als indicadors generats en l'àmbit estatal per a l'avaluació de l'Agenda 2030, en particular, a Andalusia, l'Aragó, Balears, Canàries, Cantàbria, Comunitat Valenciana, País Basc i La Rioja.

A més d'aquesta eina, que harmonitza el seguiment de l'evolució i consecució dels ODS en tots els països del món i les seues regions, les diferents CA (excepte Extremadura i Madrid) han establert diversos mecanismes i instruments d'avaluació formativa com en l'Agenda Euskadi Basque Country 2030 o l'informe de seguiment d'implantació dels ODS (2020) de l'Agència Navarresa del Territori i la Sostenibilitat, el procés participatiu de Múrcia sobre el Pla d'Acció per a la implantació dels ODS (que inclou procés d'avaluació i rendició de comptes), el primer informe de diagnòstic sobre l'aplicació a Galícia dels ODS (presentat el juliol de 2021) realitzat per Comissió Interdepartamental de Galícia, l'informe retorn de resultats Estratègia 2030 a Castella-la Manxa. A Catalunya, l'equip tècnic del Consell Assessor per al Desenvolupament Sostenible (CADS) gestiona els processos de seguiment, avaluació i actualització del Pla Nacional per a la Implementació de l'Agenda 2030 que incorpora l'auditoria ciutadana, aportacions d'òrgans consultius i de la comissió tècnica. Per part seua, *Visual Gob* d'Aragó és l'eina digital que permet visualitzar el grau de compliment dels objectius estratègics del Pla de Govern de la X Legislatura i el grau d'impacte d'aquests sobre els ODS, donant compte, a més, dels departaments implicats en la seua execució. En definitiva, els processos d'avaluació i seguiment implementats expressen, com en altres de les variables i indicadors analitzats en el capítol, un significatiu grau d'heterogeneïtat i diversitat, fet que continua dificultant la comprensió comparada del nivell de compliment dels ODS entre les diferents CA.

2. Conclusions

El capítol ha tingut com a objectiu dur a terme una anàlisi exploratòria i descriptiva del disseny institucional que les CA han adoptat per a incorporar, en els seus organigrames i prioritats de govern i administració, els ODS i les estratègies per al compliment de l'Agenda 2030.

Els resultats han evidenciat el desigual grau de desenvolupament que les CA han concedit a les estructures institucionals que permeten la incorporació de l'Agenda 2030 en les seues administracions i en els seus programes de govern, que donen com a resultat una complexa varietat de solucions institucionals. D'aquesta manera, l'atribució competencial per al desenvolupament dels ODS queda vinculada, majoritàriament, a nivells directius de les

diferents CA, com ara les direccions generals, encara que també cal identificar altres solucions institucionals: alts comissionats, consells assessors o comissions interdepartamentals.

D'altra banda, l'encara recent aprovació de l'Agenda 2030 i la constitució dels actuals governs autonòmics entre els anys 2018 i 2020, amb major incidència en les eleccions autonòmiques de 2019, impedeixen disposar d'una perspectiva longitudinal prou extensa per a obtenir una anàlisi i unes tendències estables respecte de l'objecte d'estudi abastat en aquest capítol. No obstant això, almenys la meitat de les CA han aprovat estratègies amb major o menor grau de concreció, per mitjà de plans autonòmics específics o acords d'adhesió a l'Agenda 2030.

El seguiment quant al grau de compliment dels ODS s'enfronta a una dificultat compartida per, potser, la totalitat de les administracions públiques a Espanya, excepte algunes excepcions puntuals que confirmen la regla d'una realitat persistent: la falta de processos, indicadors i metodologies sistemàtiques i institucionalitzades per a l'adequada avaluació de les polítiques públiques. Encara que la pràctica totalitat de les CA han incorporat a les seues metodologies d'anàlisi estadística els indicadors de l'Agenda 2030 consensuats amb el Govern d'Espanya, molt poques compten amb avaluacions efectivament concloses o aquestes són, en tot cas, parcials i no exhaustives, no comptant amb indicadors per a disposar, a més, d'una perspectiva diacrònica àmplia.

Els resultats obtinguts en l'anàlisi d'aquest capítol palesen el potencial de futur que, com a tasca institucional i com a objecte d'estudi, té l'anàlisi de l'Agenda 2030 en l'àmbit autonòmic. Es constata la possibilitat i idoneïtat de desenvolupar investigacions que, amb un propòsit explicatiu, permeten mesurar i ponderar aquelles variables independents i aquells factors que expliquen els diferents nivells de compliment que les CA han aconseguit al llarg del lustre (2016-2021). D'aquesta manera, identificant aquelles variables que incideixen en el compliment dels ODS, no sols s'avançarà en la generació de coneixement sobre aquesta àrea d'interès per a la ciència de l'administració i la gestió pública, sinó que, a més, s'esclariran algunes claus per a avaluar les polítiques públiques de sostenibilitat vinculades a l'Agenda 2030 i dissenyar les més adequades reformes institucionals que milloren el rendiment institucional.

Convé no perdre la perspectiva dels riscos als quals s'enfronten polítiques públiques la inspiració de les quals procedeix dels entorns internacionals i que, fins i tot resultant indubtablement necessàries, donades les actuals circumstàncies objectives a les quals s'enfronten la humanitat i el planeta, pot ser que no acaben de desplegar-se i consolidar-se

adequadament com a resultat d'inadequats dissenys institucionals o una falta de lideratge, compromís i apropiada sensibilització per part de governs, administracions i societat civil (especialment actors econòmics i entitats prestadores de serveis públics o col·laboradores). Pot ser que, com en altres ocasions o polítiques públiques, les CA desenvolupen els ODS per a complir amb els propòsits formulats per altres administracions públiques, únicament incentivades per ajudes econòmiques o incentius econòmics i polítics, sense una comprensió i assumpció convençuda de l'Agenda 2030, provocant que els ODS esdevinguin un sostre en si mateix més enllà del qual no hi haja més incentius cap als quals avançar.